Valiokunnan lausunto PeVL 43/2026 vp– HE 64/2026 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 64/2026 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Eva Aalto, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori (emerita) Raija Huhtanen
- professori Toomas Kotkas

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, maatalousyrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia, kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia, vammaisetuuksista annettua lakia, yleisestä asumistuesta annettua lakia, eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia, sairausvakuutuslakia, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettua lakia, työttömyysturvalakia, yleistukilakia, Eläketurvakeskuksesta annettua lakia sekä lisäeläkesäätiöistä ja lisäeläkekassoista annettua lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2028.

Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto PeVL 43/2026 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, maatalousyrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia, kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia ja yhdeksää muuta lakia. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamisesta. Sääntely korvaisi nykyisen, määräaikaisesti voimassa olevan eläkkeiden lepäämään jättämistä koskevan sääntelyn.

(2) Hallituksen esityksessä perusteena perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämiselle mainitaan erityisesti ehdotettu päätösten antamista koskeva menettely. Esityksessä ehdotetaan, että eläkkeensaaja saa eläkkeen ja työansioiden yhteensovituksesta valituskelpoisen päätöksen pääsääntöisesti kerran vuodessa. Päätös annetaan, jos yhteensovitus olisi kalenterivuoden jouston tultua käytetyksi johtanut maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen vähentämiseen. Vaikka yhteensovitus tehdään joka kalenterikuukausi, valituskelpoisen päätöksen antamista kuukausittain pidetään hallituksen esityksessä hallinnollisesti liian raskaana menettelynä. Eläkkeensaajalla on vuosipäätöksen saatuaan mahdollisuus hakea muutosta kuukausittaisiin yhteensovituksiin. Poikkeuksena pääsäännöstä laissa säädettäisiin myös, että päätös työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovituksesta annetaan viivytyksettä siltä osin kuin päätös muodostaa perustan takaisinperinnälle tai jos yhteensovitus ratkaistaan sillä uudelleen aikaisemman päätöksen perustuttua esimerkiksi virheelliseen selvitykseen. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että eläkkeensaajalla on oikeus saada kalenterikuukausittain tieto yhteensovituksen perusteista (ks. esim. 1. lakiehdotuksen 105 b §).

(3) Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 21 §:n kannalta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan lailla. Perustuslain 21 § edellyttää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon toteutumista kokonaisuutena. Tämän ohella se antaa institutionaalisen suojan tuon kokonaisuuden tärkeimmille ainesosille (HE 309/1993 vp, s. 72). Perustuslain säännös ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 4/2010 vp, s. 3/II).

(4) Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin pitänyt mahdollisena muun muassa sääntelyä, jonka mukaan etuuden maksamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä ei anneta kirjallista päätöstä, vaan päätöksen saa vasta myöhemmin (ks. myös PeVL 48/2006 vp). Valiokunnan mielestä nytkään ehdotetulle sääntelylle ei ole perustuslain 21 §:stä johtuvaa estettä.

(5) Hallituksen esityksessä (esim. s. 44) on tehty selkoa siitä, että voimassa olevan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain mukaan henkilölle myönnetään eläkkeen keskeytymisen ajalta vammaisetuuslain mukainen ylin vammaistuki, jos

hän on välittömästi ennen eläkkeensä lepäämään jättämistä saanut saman lain mukaista eläkettä saavan hoitotukea.

(6) Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vastaisuudessa työkyvyttömyyseläkkeellä työskentelyä ei enää tueta maksamalla työskentelyn ajalta ylintä vammaistukea, vaan työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla työskentelevän henkilön oikeus vammaisetuuteen määräytyy samoin perustein kuin muilla vammaisetuuksien saajilla. Vammaisetuuden maksamiseen ei enää liittyisi henkilön työskentelyyn perustuvaa kannustinta. Yhteensovittamisen lähtökohtien muuttuessa on hallituksen esityksen (s. 44) mukaan katsottu, että ylimmän vammaistuen maksamiseen perustuvalle kompensaatiolle ei enää ole nykyisiä perusteita eikä tarvetta. Ehdotettu sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain kannalta.

(7) Perustuslakivaliokunta kuitenkin kiinnittää huomiota yhtäältä perustuslain 18 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle osoitettuun velvollisuuteen edistää työllisyyttä ja toisaalta vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen työtä ja työllistymistä koskevaan 27 artiklaan. Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on vastikään arvioinut vammaisyleissopimuksen velvoitteiden toteutumista Suomessa (CRPD/C/FIN/CO/1). Komitea nosti huolenaiheina esiin vammaisten henkilöiden kykyihin ja tuottavuuteen liittyvät rakenteelliset ennakkoluulot ja kielteiset stereotypiat, jotka hankaloittavat vammaisten henkilöiden työllistymistä, vammaisten henkilöiden matalan osallistumisasteen avoimille työmarkkinoille sekä heidän työllisyyttään vahvistavien toimien puutteen. Komitea suosittelee muun muassa, että Suomi, tiiviissä yhteistyössä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kanssa, puuttuu vammaisten henkilöiden matalaan osallistumiseen avoimille työmarkkinoille. Suomen tulisi suositusten mukaan aktiivisesti edistää vammaisten henkilöiden työllisyyttä, tiedottaa vammaisten henkilöiden yrittäjyyden taloudellisista tuista sekä varmistaa riittävän tuen ja kohtuullisten mukautusten tarjoaminen työpaikoilla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 43/2026 vp

Helsingissä 4.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Pertti Hemmilä kok
varajäsen Mikko Polvinen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala